

VERHALEN DIE NIET MEER LOSLATEN

Dagboeken van frontsoldaten brengen Eerste Wereldoorlog tot leven

Op 11 november 1918 legden ze hun wapens neer, daar in die smerige oorlog. Sinds die dag is 11 november dan ook Wapenstilstand. Terwijl de herdenkingsmachine voor honderd jaar Eerste Wereldoorlog zich langzaam op gang trekt, spitten meer en meer Vlamingen het verleden van hun voorouders uit. Van zij die frontsoldaten waren, van zij die in miserie en modder vochten om te overleven. Hun verhalen kruipen onder je huid.

LOTTE DEBROUWERE

SPOEDARTS ROGER LAMBRECHTS (†1943)

‘Goeie Duitsers verzorgen we, slechte mogen hun graf delven’

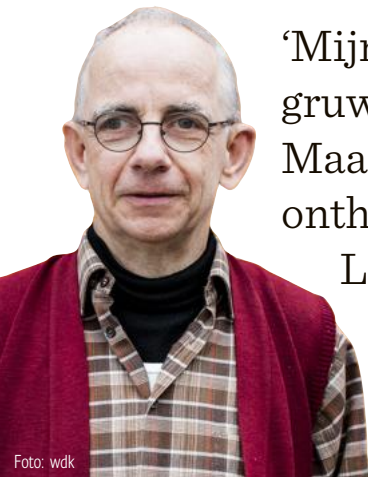

Foto: wdk

‘Mijn opa was spoedarts aan het front, heeft gruwelijke dingen gezien en overleefde het. Maar in de Tweede Wereldoorlog werd hij onthoofd’, zegt **Hubert Paulissen** uit Lanaken. Hij vond het dagboek van zijn opa in een oude kast van zijn pa. ‘Sindsdien laat zijn verschrikkelijke verhaal me niet meer los.’

1940 spion werd voor de Fransen. Maar de Gestapo pakte hem drie jaar later op. Hij werd uiteindelijk in Keulen onthoofd, dat vond ik terug op zijn overlijdenspapieren. Hij

liet een vrouw en negen kinderen achter. Misschien had hij beter zijn leven niet op het spel gezet en voluit voor zijn gezin gekozen. Maar een man met lef, dat was hij wel.’

Hij was niet eens echt dokter. Nog een jaar moest hij studeren. Maar de 20-jarige Roger Lambrechts kreeg een marsbevel en moest zich aanmelden. Hij had nauwelijks de tijd om zijn ouders en verloofde gedag te zeggen. Voor hij het wist, zat hij op de trein naar Brussel. Daar werd hij direct tot dokter gebombardeerd. ‘Je zou moeten zien welke achtung aan onze titel wordt gegeven’, schrijft hij nog trots in een brief aan zijn ouders.

Maar die achting, daar ben je niet zoveel mee aan het front. Zijn miserie tocht begint in Charleroi en hij komt via Luik, Leuven, Gent en Brugge in de Westhoek terecht. In die tocht moet de spoedarts mensen doden, ook al is hij geen soldaat. ‘Ik kom Duitse soldaten tegen en maai hen van de weg. Ik heb mijn browninggeweer op hen ontladen.’

Enkele dagen later, als hij in Diksmuide is aangekomen, schrijft hij dit: ‘De ganse morgen brengen ze me Duitse gevangenen. De goeie verzorgen we, de slechte laten we hun eigen graf delven. We zetten hen

vervolgens tegen de muur en fusilleren hen. Onder bevel van de Franse onderofficier.’ Eén beeld blijft aan hem kleven,

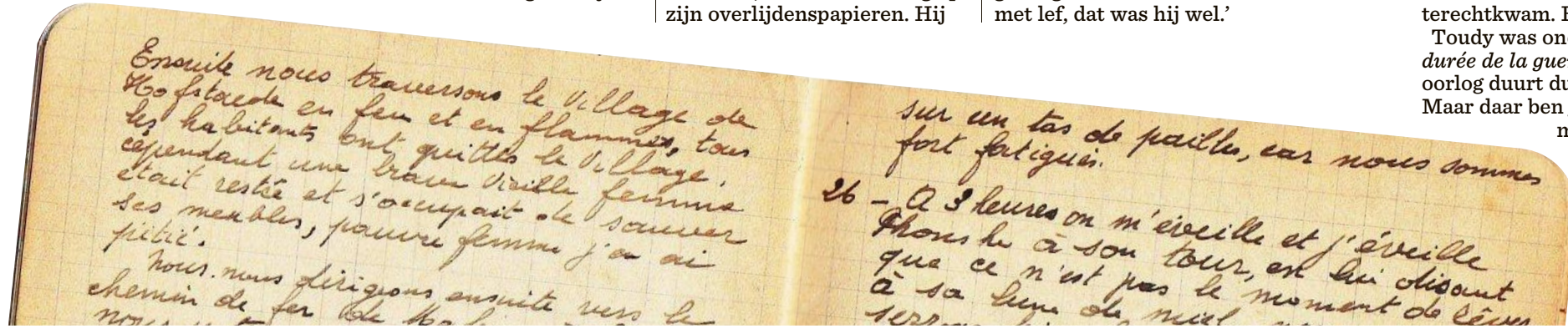
” **ROGER LAMBRECHTS**
In zijn dagboek

Een Fransman en een Duitser stonden recht tegenover elkaar. Ze hebben elkaar gespietst op hun bajonetten

nog diezelfde dag. ‘Op de brug van Diksmuide zag ik een van de meest verschrikkelijke schouwspelen. Een Fransman en een Duitser stonden recht tegenover elkaar. Ze hebben el-

kaar gespietst op hun bajonetten.’

Lambrechts’ kleinzoon Hubert strijkt over het ledere dagboek van zijn grootvader. ‘Sinds ik die verhalen heb gelezen, laat het me niet meer los. Ik denk dat iedereen aan het front op den duur heel hard werd. Je merkt het ook in zijn schrijven. Hoe meer de tijd vordert, hoe minder hij neerschrijft. Enkel nog de plekken waar hij is geweest. Het trieste aan het leven van mijn grootvader is dat hij de Eerste Wereldoorlog heeft overleefd, maar de Tweede niet. Hij haatte de Duitsers zo erg dat hij in

OFFICIER MICHEL TOUDY (†1917)

‘Iedereen vreest de oorlog. Ik ook’

‘Ik moet mijn mannen met een pistool dwingen om in de loopgraven te blijven, anders vluchten ze.’ Michel Toudy uit Borgloon was officier in de loopgraven aan de frontlijn. ‘Het is verdorie mijn derde huwelijksverjaardag en ik zit hier met mijn knieën tot diep in het water.’ **Jos Bamps** uit Borgloon is nog altijd ontroerd als hij het dagboek van zijn grootvader oom leest.

Foto: wdk

‘Er werd niet over miserie gepraat. Ik wist niets van Michel Toudy, mijn grootvader. Maar mijn vader had zijn foto altijd in zijn smerigst word.

de kelder bewaard. Toen hij stierf, kon ik het portret niet weggooien. Omdat mijn pa dat ook nooit had gekund. Toudy bleef aan me kleven.’ Jos ging op zoek naar zijn familielid. Hij stootte op een oud dagboek in het oorlogsmuseum In Flanders Fields in Ieper. ‘Op het internet vond ik zijn naam terug en ik was stomverbaasd. Hij had zijn verhaal neergeschreven.’ Een verhaal zonder franje. Want in de loopgraven, daar kwam weinig franje aan te pas. Daar vielen doden bij de vleet. Daar was het volgens Toudy ‘een excellente dag als er weer zestig Duitsers werden neergeknald’.

‘Ik verlaat mijn vrouw en mijn dochtertje Josée’, vertelt hij in augustus 1914. ‘Iedereen vreest de oorlog, ik ook.’ Michel wist niet dat hij drie jaar later zou sneuvelen. Dat hij zijn vrouw nooit meer zou zien en dat hij zou sterven in de loopgraven. Door een stomme granaat van de Duitsers die vlak op het kleine munitiedepot in de loopgracht terecht kwam. Hij was net geen dertig. Toudy was onderofficier en ‘pour la durée de la guerre’ officier. Zolang de oorlog duurt dus een graadje hoger. Maar daar ben je niet veel mee in de modder. Je moet je manschappen aansturen en vooral oppeppen. ‘Ik moet mijn mannen met een pistool dwingen om in de loopgraven te blijven, anders lopen ze weg.’ Hij en zijn mannen

beginnen in het Brusselse en moeten zich langzaam terugtrekken via Antwerpen om uiteindelijk in de Westhoek te belanden. Daar waar de oorlog op zijn smerigst is.

” **MICHEL TOUDY**
In zijn dagboek

In de kleine huizen in de omgeving hoor ik vrouwen en kinderen huilen. Het doet me denken aan de mijne

‘Ze hebben gigantisch veel gewandeld, ik zou het niet kunnen’, vertelt Jos. ‘En ook al was mijn grootvader een ijzervreter en een heel plichtbewuste man die niet veel emoties toonde, hij zag toch af. ‘In de kleine huizen in de omgeving hoor ik vrouwen en kinderen huilen. Het doet me denken aan de mijne. De obussen maken ons bang. En die lange nachten wandelen, met mijn bloedende voeten, dat is verschrikkelijk. In de velden vinden we lijken van Belgen en Duitsers en zelfs van een oude vrouw, die bij haar meubels wilde blijven. Ocharme.’

In blootje gevlucht

Als Toudy aankomt in de Westhoek, ziet hij een leegstaand huis. ‘Miljoenen obussen zijn hier neergevallen en het hele dorp Ramskapelle is verlaten. Ik ga een prachtig huis binnen recht tegenover de kerk. De eigenaars zijn gevlucht. Ideaal om een bad te nemen en mijn kleren te wassen. Ik zit nog maar net in het bad als er weer obussen in het midden van het dorp vallen. Eentje scheerde rakelings over het dak van het huis.’ Jos glimlacht als hij de passage leest. ‘Hij is bijna in zijn blootje gevlucht.’

De Duitser zat nooit veraf. In de loopgraven zelfs heel dichtbij. ‘We kunnen de Duitsers horen praten. We zijn er dicht bij. Ik heb ’s nachts last van krampen. Ben bang dat ik ziek word, want we staan voortdurend in het water. Hoe triest.’ Hij wordt ook het slachtoffer van een gasaanval. ‘Iedereen is ziek door dat verstikkend gas. Het is uitputtend en de bombardementen stoppen niet. Om gek van te worden. De hele dag zijn we bezig geweest met Duitse, Belgische en Franse gewonden te vervoeren. Wat een bloedbad. We moeten de loopgraven voortdurend heropbouwen. Ze liggen ook vol lijken.’

Als Toudy moet schieten, dan schiet hij. ‘We zien Duitsers uit het bos vluchten. Ik neem mijn wapen, richt en schiet vijf kogels af. Het doet me plezier om voor de eerste keer een Duitser het onderspit te zien delven door mijn wapen.’ Of deze: ‘We zitten in de loopgraven. Om drie uur in de namiddag komt een Duitse officier op ons af, zegt dat we omsingeld zijn en ons moeten overgeven. Ik sta recht, kijk in het rond, vlieg hem naar de keel en schiet mijn revolver leeg in zijn linkerschouder.’

Tijdens het kerstbestand krijgt Toudy het echt moeilijk. ‘Tijdens de nacht van 24 op 25 december is geen gewerschot te horen. Wat gebeurt er? Zou dit het einde van de oorlog zijn? Omstreeks 23 uur horen we de Duitsers zingen in de ruïnes van Diksmuide en in de loopgraven. Ze vieren Kerstmis in onze ruïnes.’ Tegen middernacht zingen ook de Belgische troepen kerst- en patriottische liederen. ‘Om hen te tonen dat we niet ontmoedigd zijn’, zegt Toudy. Maar als de Duitsers uit de loopgraven komen en spullen uitwisselen met de Belgen, krijgt hij het moeilijk. ‘Is het hiervoor dat we ons bloed geven in de modder? Wel bedankt. Kon ik mijn zin doen, dan zouden ze niet lang rondwandelen. Maar wat kan ik eraan doen? Alle troepen komen uit de loopgraven.’

Jos zucht als hij het dagboek dichtslaat. ‘Weet je wat ik me blijf afvragen? Waarom hij vrijwillig naar het leger is gegaan. Waarom werkte hij niet gewoon in de fruitstreek van Borgloon? Dan had hij zijn dochter zien opgroeien.’

Michel zag zijn vrouw en zijn dochtertje Josée nooit meer terug. Foto: S. If